

Неля Волкова, к. е. н.

Донецький національний університет імені Василя Стуса, Україна

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИСОКОЇ РИЗИКОВАНOSTІ РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Nelia Volkova, PhD in Economics

Vasyl Stus Donetsk National University, Ukraine

ESTABLISHING OF ORGANIZATIONAL AND FUNCTIONAL MODEL FOR CREDIT ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF HIGH UNSAFETY OF MARKET ENVIRONMENT

The article is devoted to the development of an organizational and functional model for the implementation of banking activities in the context of growing market environment risks. The author's position is that improving the organization of credit activity with problem loans today is the highest priority in the activities of banking institutions. It is determined that effective lending activity of banks in Ukraine can provide improvement of the financial sector and restoration of growth rates of the real economy sector of the country. The organizational and functional model, which is formed by the author, proves that its implementation is the basic condition for maintaining favorable credit potential and efficient functioning of the bank. For the first time the initial provisions for the implementation of credit activities of any banking institution are presented at four hierarchical levels based on a risk-oriented approach.

Keywords: credit activity, credit policy, credit operations, organizational and functional model, market environment, riskiness, credit management.

Постановка проблеми. Потужна банківська система є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні. Вітчизняні банки проходять серйозну перевірку часом в умовах постійних економічних та політичних катаклізмів. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану банківської системи. Економічна та політична нестабільність в Україні виявила вразливість банківської системи. Тому для виходу з кризи потрібна трансформація банківської системи, як ключова умова відновлення зростання економіки країни, підтримка стабільності функціонування українських банків, підвищення довіри населення до банківської системи.

Сьогодні банківський сектор має величезне значення завдяки його зв'язкам з усіма галузями економіки. Основні операції банків полягають у забезпеченні безперебійного грошового обороту капіталу, а також створення сприятливих умов для вкладення коштів з метою накопичення заощаджень в національній економіці. Діяльність банківських установ сприяє активізації ринкових процесів у суспільстві, так як створюються умови для активного залучення дедалі більшої кількості економічних суб'єктів в механізм функціонування ринкового господарства, формуванні сучасного ринку фінансових послуг та цивілізованих форм його організації і функціонування.

Кредитні операції банків є найбільш дохідними, але водночас і досить ризиковими. Аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи України свідчить, що обсяги кредитування постійно зростають і в абсолютних, і у відносних показниках. Разом з тим зростає і частка проблемної позикової заборгованості в кредитних портфелях банків.

На сучасному етапі виникає необхідність не тільки зменшувати частку проблемних кредитів в структурі кредитного портфеля, але й не допустити їх виникнення у майбутньому для мінімізації кредитного ризику, забезпечення фінансової стійкості банку та довіри до банківської системи з боку населення. Таким чином, вдосконалення організації кредитної діяльності з проблемними кредитами сьогодні є найвищим пріоритетом в діяльності банківських установ і свідчить про актуальність даного дослідження.

Мета статті: поглиблення теоретичних і практичних засад здійснення кредитної діяльності банків в умовах зростання ризиків ринкового середовища та розробка її організаційно-функціональної моделі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зазначимо, у поточній ситуації банківська діяльність й надалі продовжує характеризуватись невисокою активністю кредитних операцій. Протягом 2016 р. обсяг банківського кредитного портфеля порівняно з 2015 р. збільшився на 4,2%, тобто з 965,09 млн. грн. до 1005,92 млн. грн., що зумовлено у значній мірі конвертацією валютних кредитів у гривневі. Обсяг суми кредитів, наданих фізичним особам, протягом останнього року знизився на 10,43% і становив 847,09 млрд. грн., а кредити, надані суб'єктам господарювання, за підсумком 2016 р. збільшилися на 1,98% і на початок 2017 р. досягли значення у розмірі 157,39 млрд. грн.¹ Незначний обсяг банківського кредитування пов'язаний із системною проблемою нестачі довгострокових ресурсів у банківській системі, обмеженим доступом до нових запозичень на міжнародних ринках, погіршенням платоспроможності позичальників, збільшенням обсягів проблемних кредитів, а також зниженням мотивації банків до кредитування внаслідок існування безризикових високоприбуткових інструментів – ОВДП та депозитних сертифікатів НБУ, частка яких на початок 2017 р. становила 24,6% чистих банківських активів².

У 2-ій половині 2017 року кредитування бізнесу подешевшало, але ставки за корпоративними кредитами знижувалися повільніше, ніж по депозитах населення. Це свідчить про потенціал подальшого зниження ставок по кредитах бізнесу. У банківському секторі спостерігаються оптимістичні очікування. Останнє опитування про умови кредитування засвідчив, що переважна більшість банків протягом року планують прискорити кредитування бізнесу і населення.

Роздрібне кредитування продовжить рости завдяки підвищенню доходів населення. Зростання портфеля кредитів фізичним особам свідчить про відновлення кредитування після тривалої перерви. Зниження ставок дозволить істотно поліпшити цінові умови кредитування до кінця року. Однак розвиток корпоративного кредитування в подальшому буде стримуватися низьким рівнем захисту прав кредиторів, через що банки повинні робити жорсткішими вимоги до забезпечення, прозорості та звітності позичальників.

В Україні найбільші групи позичальників є бізнес-групами зі складною, часто непрозорою структурою, зі спільним бенефіціаром та активами в кількох галузях. Зв'язки між компаніями бізнес-групи зазвичай нестійкі: групи регулярно створюють нових юридичних осіб, можуть переводити центр операційної діяльності та фінансові потоки з однієї компанії на іншу тощо. Кредитування учасників таких груп створює підвищені ризики як для окремих банків, так і для системи, адже фінансові труднощі в одному з напрямків бізнесу у багатьох випадках призводять до припинення обслуговування боргів усієї групи.

Накопичення кредитів бізнес-групами зумовили два основні фактори. Перший – складність оцінки зв'язків між позичальниками в межах групи та її боргового навантаження в цілому. Другий – видача кредитів на неринкових умовах, у тому числі кредитування пов'язаних осіб банками, які входять до тієї ж бізнес-групи, що й позичальники. Саме кредитування пов'язаних осіб створює додаткові ризики для системи, бо банки отримали подвійну проблему: високу концентрацію кредитного портфеля та низьку якість позичальників.

З 2017 року банки враховують ризики групи, до якої належить позичальник, та додатково використовують консолідовану фінансову звітність материнської компанії групи для розрахунку кредитного ризику окремого підприємства. З 2018 року всі позичальники банків із сумою кредиту понад 200 млн. грн. повинні мати фінансову звітність за стандартами МСФЗ, підтверджену аудитором. Також Національний банк України протягом 2017 року формує перелік учасників бізнес-груп, що є власниками та/або позичальниками банків, та здійснюватиме консолідований нагляд за банками з урахуванням фінансового стану та платоспроможності цих груп. Проблема може бути вирішена лише за умови обґрунтованого визначення ризику кредитних активів, підвищення їх якості, зниження високих концентрацій у корпоративному секторі і виключення практики видач

¹ Пурій, Г.М. (2017). Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України. *Міжнародний науково-практичний журнал: Фінансовий простір*, 3, 27, 41-47.

² Офіційний сайт Національного банку України (2018). <<http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>> (2018, червень, 11)

кредитів на неринкових умовах. Погоджуємося з тими вченими¹, які вважають, що відновленню кредитування повинно сприяти очищення комерційними банками своїх балансів від непрацюючих кредитів шляхом їхньої реструктуризації, стягнення та реалізації застави, списання зарезервованої заборгованості.

З метою поліпшення стану кредитування банками України, НБУ запровадив з початку 2017 року нові правила оцінки розміру кредитного ризику та визнання непрацюючих активів, зокрема кредитів, згідно з Постановою Правління НБУ №351 “Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями”. Новий документ передбачає усунення ряду істотних пропусків в поточних регуляціях, які давали можливість банкам істотно занижувати частину проблемних кредитів і об’єми кредитного ризику по активах. Тепер українська практика максимально наближена до міжнародної. Банки відображають реальну якість кредитного портфеля та активів². У перші місяці після запровадження вище зазначеного нормативного акту банки визначали дефолтних позичальників за ознаками, здебільшого не пов’язаними з прострочкою сплати боргу. Тому банківська спільнота нарікала, що регулятор запровадив занадто жорсткі критерії визначення неспроможності боржника виконувати зобов’язання перед банком. Проте, з часом велика кількість позичальників, визнаних дефолтними від самого початку, справді перестали обслуговувати борги. Тож частка кредитів, прострочених на понад 90 днів, зростала, й на сьогодні становить майже 80% всіх непрацюючих кредитів. Хоча прострочка більше 90 днів стала головним критерієм для визначення непрацюючих кредитів у цілому по банківській системі, існують галузі, для яких додаткові фактори дефолту переважають (рис.1). Ідеться про кредити сільському господарству (78% непрацюючих кредитів за додатковими критеріями) та видобуванню (52%). Для сільського господарства ключовий критерій дефолту – реструктуризація боргу з прощенням його частини або капіталізацією відсотків, не сплачених протягом 90 днів. Для добувної промисловості – реструктуризація боргу, що стала наслідком фінансових труднощів боржника.

Отже, виходячи з представлених в діаграмі даних станом на 01.11.2017 року, можна виділити три основні сектори економіки, у яких зосереджена найбільша частка проблемних кредитів, а саме: будівництво – 79%, торгівля – 67% та машинобудування – 65%. Якщо базовий макроекономічний прогноз НБУ реалізується, якість кредитних портфелів банків підвищуватиметься. Але, за розрахунками НБУ, повернення проблемних кредитів не стане масовим, навіть якщо економічні умови значно покращаться. Водночас якість валютних кредитів фізичним особам та гривневих кредитів бізнесові практично не зміниться. Якщо ж економіка відновлюватиметься повільно, а курс гривні знижуватиметься, наявний портфель проблемних кредитів практично не буде відновлюватися, залишаючись джерелом системних ризиків.

За розрахунками НБУ, частка непрацюючих валютних кредитів фізичним особам зростатиме й наблизатиметься до 100%. Водночас якість гривневих кредитів зростатиме. Якість авто- та інших кредитів – відновлюватиметься до докризових показників³.

Дослідження довело, що у 2017 році банки почали активніше працювати з проблемними боргами, здебільшого списуючи їх та продаючи з дисконтом. Відбулася реструктуризація заборгованості кількох великих бізнес-груп, які вже здатні обслуговувати борги, хоча й за нижчими ставками, ніж до кризи. Однак через неефективність судової системи на сьогодні стягнення забезпечення за проблемними кредитами неможливе або потребує вкрай багато часу. Тож реструктуризація, продаж, списання поки залишаються основними інструментами для розчищення балансів банків від непрацюючих кредитів.

У листопаді 2017 року за підтримки ЄБРР НБУ розробив законопроект «Про діяльність з управління заборгованістю». Відповідно до його положень, банки зможуть продавати проблемні борги спеціалізованим компаніям з управління заборгованістю, що повинні відповідати жорстким

¹ Карчева, Г. (2010). Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період та шляхи їх вирішення. *Вісник НБУ*, 8, 26-32.

² *Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями 2016* (Національний банк України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n33>> (2018, червень, 06).

³ Bankografo.com (2018). *Аналіз банків України: огляд, графіки, факти* <<http://bankografo.com/analizbankiv/bankivska-analityka>> (2018, червень, 08).

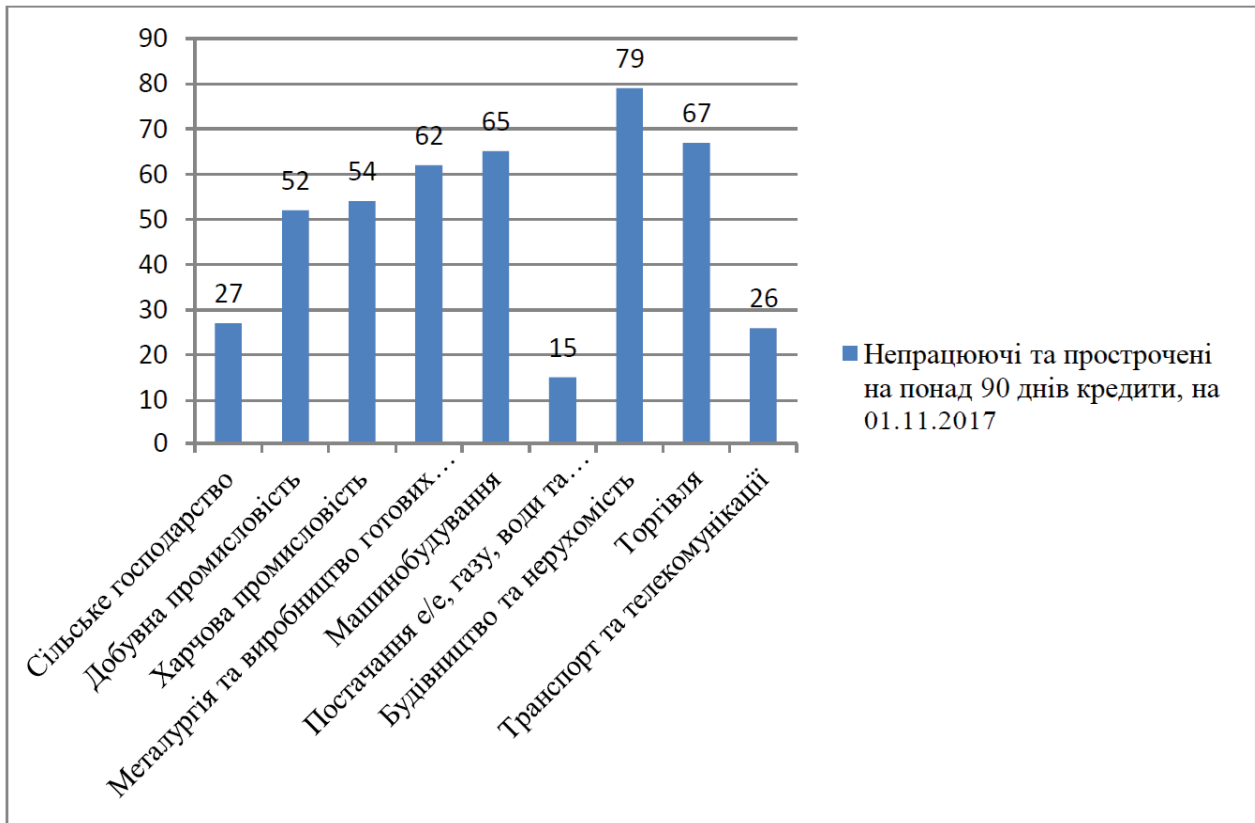

Рис. 1. Частка проблемних кредитів за секторами економіки України

вимогам до розміру статутного капіталу та джерел фінансування й матимуть обмежені можливості залучати кошти фізичних осіб. Такі компанії безпосередньо вестимуть переговори з боржниками, щоб урегулювати проблемні питання та умови сплати боргів. Ухвалення закону дасть змогу банкам швидше розчищати баланси від проблемних кредитів та покращить їхній фінансовий стан.

Критичний огляд спеціальної літератури та нормативно-законодавчих актів довів, що НБУ оновлює модель для оцінювання ймовірностей дефолту позичальників. Відповідно до вимог НБУ, банки мають оцінювати кредитний ризик суб'єктів господарювання передовсім на основі логістичної моделі. НБУ періодично оновлюватиме модель та власну оцінку ймовірностей дефолту, щоб урахувати зміни економічних умов. Перше оновлення відбудеться протягом першого півріччя 2018 року. У новій версії моделі, яку НБУ невдовзі запропонує банкам для ознайомлення, передбачено такі принципові зміни:

- компанії буде поділено за видами економічної діяльності на 5 груп замість поточних 4-х;
- на основі нових даних звітності позичальників буде переглянуто перелік фінансових коефіцієнтів, використовуваних у логістичній моделі для розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи;
- буде удосконалено підхід до визначення ймовірності дефолту (PD). Кожен вид діяльності матиме окрему шкалу ймовірностей дефолту. Це дасть змогу точніше оцінювати кредитні ризики, адже конкретні банки можуть спеціалізуватися на тій чи іншій галузі.

Встановлено, що протягом 2017 року НБУ проводив аналіз коректності оцінки банками кредитного ризику позичальників. Його метою було упевнитися, що банки правильно розуміють принципи та вимоги нового положення і послідовно застосовують їх на практиці. За результатами аналізу буде внесено окремі уточнення до положень Постанови НБУ №351. Надалі НБУ здійснюватиме щорічну безвиїзну верифікацію кредитного ризику банками. Також, починаючи з 2018 року, НБУ запроваджує щорічне стрес-тестування з метою оцінити стійкість банків до економічних шоків.

Отже, підсумовуючи результати проведеного дослідження все вище сказане, можна зазначити, що частка непрацюючих кредитів поступово знижується після досягнення історичного максимуму

58% у липні 2017 року. Найбільше помітний прогрес – за кредитами фізичним особам в національній валюті завдяки розгортанню нового кредитування. Якщо економіка зростатиме, якість кредитного портфеля помірно покращуватиметься, проте обслуговування більшості непрацюючих кредитів уже ніколи не відновиться. Банки мають прискорити розчистку балансів шляхом продажу та списання непрацюючих кредитів. Процес пришвидшиться, якщо буде ухвалено Закон «Про діяльність з управління заборгованістю». Впровадження НБУ обов'язкового порядку надання протягом першого півріччя 2018 року плану роботи із проблемною заборгованістю, постійний моніторинг якості активів, щорічна оцінку банків, що серед іншого передбачає стрес-тестування забезпечить підвищення стійкості банківського сектору до макроекономічних шоків.

Отже, аналіз сучасного стану банківської системи України, дозволив сформулювати основні проблеми, які виникли в даний період в кредитній діяльності банків:

1. Зростання боргу по кредитах. За даними НБУ, частка проблемної заборгованості на 30.05.2017 р. складає 10,5 % (77 млрд. грн.)¹. Реальний же обсяг прострочень невідомий. В Національному банку України зауважують, що загальна вага проблемних кредитів зростає через скорочення банками реального кредитного портфелю. Також регулятор нарікає на відсутність ринку проблемних активів. Крім недоотримання доходів, у зв'язку з погіршенням якості кредитів, банки вимушені створювати резерви під проблемні позики. Не менш серйозна проблема пов'язана і з валютними кредитами: банки повинні забезпечувати додатковими резервами суму валютних кредитів у гривневому еквіваленті, котра зросла.

2. Збільшення обсягу інсайдерських позик. За словами експертів, помітний удар відчувають установи, в яких значна доля інсайдерських кредитів – виданих акціонерам або пов'язаним з ними особам. Прийнято, що якщо частка інсайдерських кредитів перевищує 30 %, то банк україн уразливий під час кризи. У деяких же українських банках, за словами експертів, цей показник суттєво більший. Існує навіть випадок, коли він досягав 93%.

За умов високої ризикованості ринкового середовища фінансова стійкість банку залежить від забезпечення прибуткової діяльності, вибору раціонального варіанта розміщення ресурсів, можливості оцінювати та контролювати ризики. Сучасні умови діяльності, пов'язані із складністю визначення ефективності проведення кредитування в ситуації конфлікту інтересів контрагентів кредитної угоди, неможливість передбачення дій позичальників в різних умовах розвитку економіки та інформаційна недостатність, висунули на перший план необхідність у всебічно продуманих й раціональних управлінських рішеннях. Підґрунтям для їх прийняття виступає застосування науково обґрунтованих підходів та розробка на їх основі цілісної організаційно-функціональної моделі кредитної діяльності, що є базовою умовою збереження сприятливого кредитного потенціалу й ефективного функціонування банку. Така модель кредитної діяльності є невід'ємною складовою кредитної політики банку і спрямована на максимізацію фінансового результату та зниження ризикованості кредитної діяльності для забезпечення ефективності банківського функціонування на довгострокову перспективу. На думку авторів, організаційно-функціональна модель здійснення кредитної діяльності банків в умовах зростання ризиків ринкового середовища повинна бути чітко структурована, що дозволить комплексно об'єднати кредитну стратегію банку, кредитні процеси і технологію кредитування. Отже, системний підхід дозволяє виявити порядок і послідовність дій працівників при застосуванні ними методів та заходів щодо здійснення кредитної діяльності. Крім того, модифікація організаційно-функціональної структури банку, актуальність якої зумовлена тим, що останніми роками в закордонній практиці кредитного менеджменту все більшу увагу почали приділяти вдосконаленню організаційної структури банку на базі ризик-орієнтованого підходу. Її основою виступає розподіл відповідальності за фінансові результати по «центрах відповідальності», що було запропоновано ще в 1952 році Дж. Хігінсом. Тобто це структурні підрозділи («профінт-центри»), що контролюють окремі аспекти діяльності банку, а їх керівники самостійно приймають рішення в межах рівнів толерантності та несуть повну відповідальність за виконання планових показників. Із врахуванням цього, в розробленій організаційно-функціональній моделі (рис. 2), здійснення кредитної діяльності проводиться на чотирьох ієрархічних рівнях. Ієрархічні рівні діють в межах загально банківського і внутрішньо банківського

¹ 24tv.ua (2018). *Найбільші банки України втратили близько 60 мільярдів через конфлікт на Донбасі* <http://24tv.ua/news/showNews.do?naybilshi_banki_ukrayini_vtratali_blizko_60> (2018, червень, 11).

щаблях, що з організаційної позиції відповідає принципу незалежності, тобто дозволяє забезпечити найефективніший розподіл обов'язків та повноважень для уникнення конфлікту інтересів шляхом відокремлення функцій кредитного менеджменту від підрозділів, що безпосередньо здійснюють фінансові операції.

Зазначені рівні відрізнятимуться в банках, що обумовлено специфікою їх кредитної діяльності та підрозділами, які створюються для забезпечення менеджменту банку. Так, на рівні окремих бізнес-процесів (підрозділів, що генерують кредитний ризик), які відповідають за прийняті ризики, визначається перша лінія захисту. Другий рівень становить підрозділ чи служба ризик-менеджменту, функціями яких є забезпечення першого рівня інструментами для мінімізації та якісної оцінки кредитного ризику. Третім рівнем виступає внутрішній аудит, який виявляє реалізовані ризики, ідентифікує їх виникнення та причини не усунення. Четвертий рівень становить спостережна рада та правління банку, які відповідають за стратегічне планування, встановлення цілей і завдань.

Вважаємо, основна роль в кредитній діяльності банку належить внутрішньому аудиту та департаменту ризик-менеджменту, діяльність яких спрямована на конкретні методи й заходи для досягнення поставлених цілей, реалізацію бізнес-стратегії. Застосування в роботі вітчизняних банків організаційно-функціональної моделі здійснення кредитної діяльності надасть змогу досягти наступних заходів менеджменту кредитної діяльності:

- ✓ усунути фактори, що спричинили найбільші втрати від проблемних кредитів, зокрема через конкретне визначення цільового ринку; значної концентрації кредитних вкладень в розрізі позичальників, галузей або регіонів; несвоєчасного застосування заходів реагування співробітниками кредитного відділу на індикатори, що свідчать про неплатоспроможність позичальника; відсутність правових процедур розірвання кредитного договору з найменшими негативними наслідками;

- ✓ визначити гранично можливий обсяг проблемних кредитів, що може бути розрахований як відношення обсягу прогнозованих втрат до загального обсягу кредитів в динаміці;

- ✓ впровадити ліміти концентрації кредитів в розрізі позичальників, галузей або регіонів шляхом структурування кредитних операцій, визначення їх оптимальних розмірів і термінів.

Така інтеграція рівнів захисту кредитної діяльності виправдана з тієї позиції, що кредитна діяльність не виступає функцією окремого відділу, як це можемо спостерігати у вітчизняній банківській практиці, а є колегіальним процесом, який має забезпечити проведення комплексного кредитного менеджменту. Проте для того, щоб дана модель запрацювала, необхідно підвищувати культуру проведення кредитних операцій безпосередньо в бізнес-процесах, що, насамперед, потребує розуміння необхідності в її імплементації топ-менеджментом.

При цьому важливе значення в кредитній діяльності комерційного банку набуває перехід до системи аналізу та управління кредитним ризиком. Оцінювання та подальший аналіз ризику кредитної діяльності запропоновано здійснювати поетапно, на основі визначення інтегрального показника. Вважаємо, методика оцінювання має максимально врахувати ці особливості та втілювати диференційований підхід до аналізу та управління кредитним ризиком. Проте цілком очевидно й те, що мінімальний рівень уніфікації методики оцінки кредитного ризику є необхідним, адже це допомагає банкам розробити власну систему підтримки управлінських рішень з надання позик та забезпечує заданий рівень якості кредитного портфеля банку¹ Крім того, перехід від управління кредитним ризиком окремих кредитів до управління ризиком кредитного портфеля, має стати основним вектором в ефективній організації кредитної діяльності банківської установи, оскільки в кризових умовах загальноприйняті підходи до управління ризиком втрачають ефективність. Суть портфельної концепції зводиться до диверсифікації та припускає, що ризик портфеля може бути нижчим від ризику кожної з його складових за рахунок розподілу ресурсів між різноманітними активами.

¹ Волкова, В.В., Волкова, Н.І. (2016). Тенденції та перспективи управління кредитною діяльністю банків. *ECONOMIC AND LAW PARADIGM OF MODERN SOCIETY*, 1, 28-33.

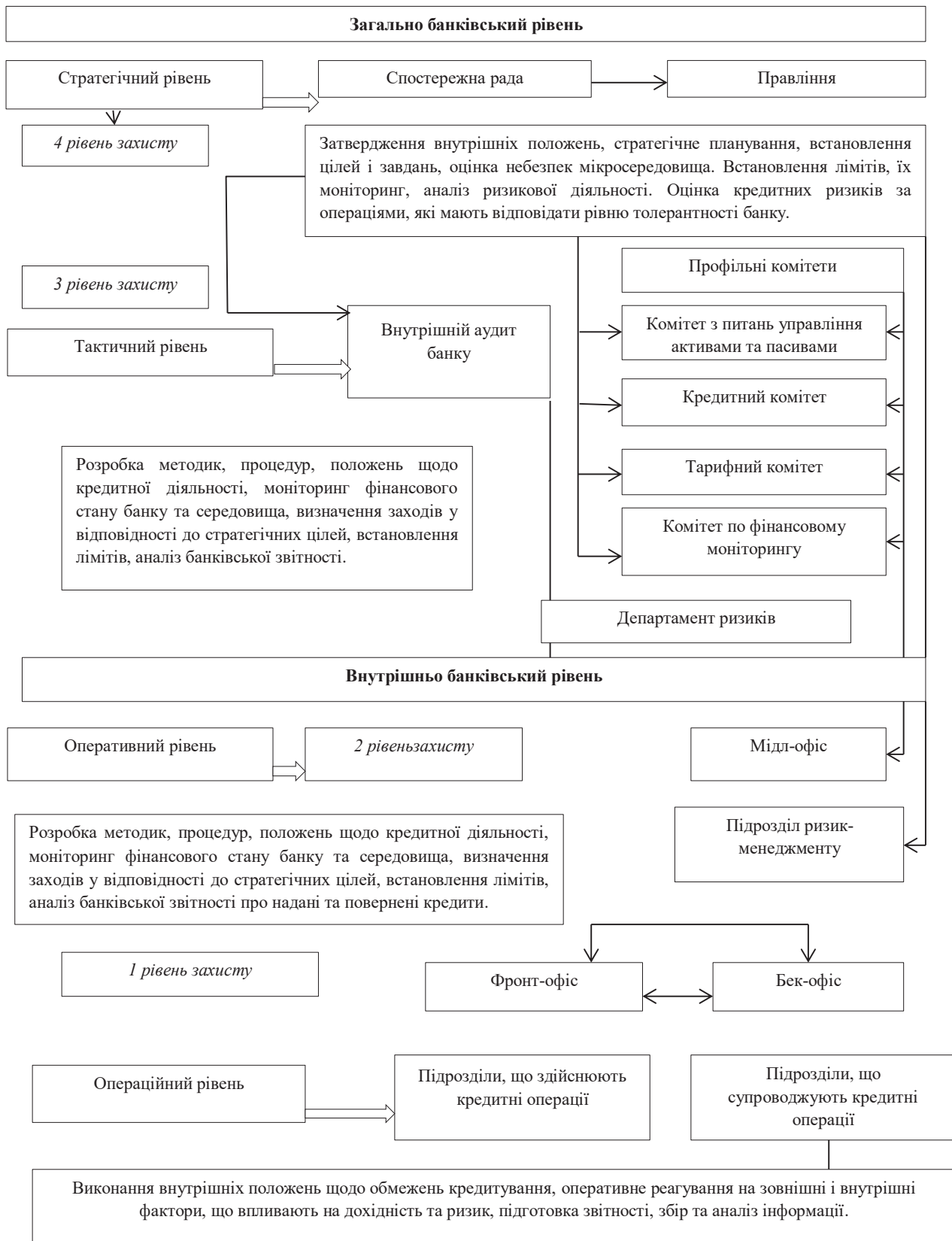

Рис. 2. Організаційно-функціональна модель здійснення кредитної діяльності

Висновки. Сьогодні кредитна діяльність вітчизняних банків є важливим аспектом розвитку ринкового середовища та економіки держави в цілому. Розробка та проведення послідовних і грамотних управлінських заходів, пов'язаних із формуванням ефективної кредитної діяльності банківської установи, є важливою умовою забезпечення прибуткової діяльності банку за допустимого рівня ризику. Формування організаційно-функціональної моделі здійснення кредитної діяльності та її впровадження в практичну діяльність вітчизняних банків має важливе значення з позиції можливості вибору ефективних методів здійснення кредитних операцій, що повинне відбуватися із врахуванням специфіки організації менеджменту банківської установи.

References:

1. Purii, H.M. (2017). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy [Current state and prospects of development of the banking system of Ukraine]. *Mizhnarodnyi naukovo-praktychnii zhurnal: Finansovy prostir* [International Scientific and Practical Journal: Financial Space], 3, 27, 41-47. [in Ukrainian].
2. *Ofitsiynij sait Natsionalnoho banku Ukrainy* (2018). [The official site of the National Bank of Ukraine]. <<http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>> [in Ukrainian]. (2018, June, 11).
3. Karcheva, H. (2010). Osnovni problemy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy v postkryzovyi period ta shliakhy yikh vyrishennia [The main problems of the development of the banking system of Ukraine in the post-crisis period and the ways of their solution]. *Visnyk NBU* [Bulletin of the NBU], 8, 26-32. [in Ukrainian].
4. *Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiamy 2016* [Regulation on the determination by banks of Ukraine of the amount of credit risk under active banking operations] (Natsionalnyi bank Ukrainy). <<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#n33>> [in Ukrainian]. (2018, June, 11).
5. Bankografo.com (2018). *Analiz bankiv Ukrainy: ohliad, hrafiky, fakty* [Analysis of Ukrainian banks: review, graphs, facts]. <<http://bankografo.com/analizbankiv/bankivska-analytika>> [in Ukrainian]. (2018, June, 11).
6. 24tv.ua (2018). *Naibilshi banky Ukrainy vtratyly blyzko 60 miliardiv cherez konflikt na Donbasi* [The largest banks in Ukraine lost about 60 billion because of the conflict in the Donbass]. <http://24tv.ua/news/showNews.do?naybilshi_banki_ukrayini_vtratili_blyzko_60> [in Ukrainian]. (2018, June, 11).
7. Volkova, V.V., Volkova, N.I. (2016). Tendentsii ta perspektyvy upravlinnia kredytnoiu diialnistiu bankiv [Trends and prospects for managing credit activities of banks]. *ECONOMIC AND LAW PARADIGM OF MODERN SOCIETY* [ECONOMIC AND LAW PARADIGM OF MODERN SOCIETY], 1, 28-33. [in Ukrainian].